

Ievads

NOSAUKUMU GRĀMATAI par Olgu Dreģi "Izslāpums" izvēlējos tāpēc, ka tas raksturo viņas dzīves izjūtu, uztveri, principus un arī viņas skatuves gaitas. Olga visu dara aizgūtnēm, aumaļām, kā slāpdama, kā slikdama dzīves pilnestībā. Viņa dzīvi, dabu un savas lomas dzer kā avota ūdeni, slāpes dzesēdama, – vēsas straumītes tek gar vaigiem, plaukstām. Tā ir viņas būtība. Un pāri dzīvei un lomām plīvo spīvs, spēcīgs gars. Izturēt! Izdzert līdz galam visu, ko dzīve dod. Pastāvēt!

Un slāpt pēc nākamā malka.

Olgas dzīves un mākslas ceļš bijis kaismīgs patiesības meklējums. Viņa skatuves tēlos netieši pētījusi arī cilvēka spēju izturēt, saglabāt savu patību, nesabrukt, bet ticēt, cerēt, mīlēt, paļauties un piedot. Meklējumu ceļā rastās atziņās, kas izlaužas caur Olgas tēliem kā karsts zibens, kā verdoša

“Jaunībā neviena koka galotne, neviens mājas skurstenis man nebij par augstu, lai padīžotos, pabiedētu kādu un nodziedātu kādu vokālīzi. Ja kāds uzkāpa līdzī, dabūja buču.”

lava, viņa atklāj cilvēciskos maldus, klupienus, garīgu krīzi, melnu izmisumu un arī – morālu uzvaru pār saviem dēmoniem, pacelšanos pāri aizvainojumu bezdibenim un izlīdzinātu, gaišu, sapratnes pilnu ceļu pretim otram cilvēkam, varbūt arī tādām, kas nodarījis pārestību.

Domājot par spēcīgo zemstrāvu, kas Olgas tēlos aizvien paņēmusi skatītājus savā varā, centos lomu aprakstu nosaukumos iekļaut svarīgākās tēmas, kurās kopā saplūdis aktrises skatuves tēlu un viņas pašas ceļš uz izziņu – sāpīgu, liksmu, traģisku, baisu, jocīgu, delverīgu, trakulīgu. Tas noteicis ne vien tēlu, bet arī pašas Olgas garīgo temperatūru, iekšējo atvēzienu, kas brīžiem sasniedz maksimāli pieļaujamo robežu.

“Kad zvaigznes stars tuvojās zemei”, “Izdziedāti likteņi”, “Vārdotāja”, “Labot spēku laukā”, “Ēnainos bezdibeņos krītot”, “Cilvēka esības lokos un līkumos”, “Mazas, spožas zvaigznītes”, “Pastāvēt starp iegūt un zaudēt” – aprakstu virsrakstos (pieminētajos un nepieminētajos) iekļauts tēlu garīgās pasaules atspulgs un netieši – arī tā sūrā, sarežģītā pieredze, kas aktrisi tuvinājusi dzīves atklāsmei.

Dzīves viela laikam taču bijusi Olgai labākā padomdevēja, tāpēc patiesības izziņā viņa metusies pārgalvīgi kā atvarā, nedomājot par

sekām, un iznirusi no tās pilna jaunu atziņu, šķīstījusies, kaut dažreiz ar nobrāzumiem un zilumiem.

Par Olgas radošo metodi varētu teikt – tā ir brīva, iedvesmota pastaiga mākslas laukā no “patikšanas uz patikšanu”, kā to citā sakarībā izteicis Imants Ziedonis. Olga graciozi ir izgājusi caur dažādiem žanru un mākslas virzienu ierāmējumiem, lai, nekur neaizkavēdamās, radītu pati savu viegli maināmu rāmi. Tāds ir viņas stils, ko nevar sajaukt ar citu. Par šāda veida talantiem, brīviem no dažādiem iežogojumiem, manuprāt, trāpīgi teicis igauņu diplomāts un dzejnieks Jāks Jeerīts intervijā literatūras zinātniecei Ingmārai Balodei “Kultūras Dienā”, kad iznāca viņa kārtējais krājums latviešu valodā: “Es nerakstu nekādā manierē. Es rakstu.”* Tā var teikt arī par Olgas izpausmes veidu, kas ir brīvs no ierāmējumiem. Jo ar viņas izcilākiem teātra un kino tēliem mūsu garīgajā telpā brīva, neierobežota un pārsteidzoša ieplūst dzīves viela.

Vienu brīdi es maldījos starp Olgas tēliem kā pa krāšņu, mežonīgu dārzu, kurā zaļoksni zēla viss – lauku ziedi, buramzāles, velnartuki un viskošākās rozes, un brīžiem nevarēju saprast, kur mani šī bagātība aicina. Tad manās rokās nonāca viņas kaligrāfiskajā rokrakstā tapusi zīmīte, kādas Olga parasti raksta pati sev uz Jauno gadu pavēles formā, atgādinot, kas viņai savā rīcībā jāizskauž un kas – jāturpina. Mazās vēstulītes liecināja, ka viņa nopietni strādā ar savu garu, uzmana to, norāj, uzmundrina.

Un vēl – man vairākkārt bija iespēja pārlicināties, ka Olgas atziņas par žēlsirdību, palīdzību, iejūtību, piedošanu nav tikai skaistas parādes frāzes, bet gan dzīvesveids. To visu ieraugot, skaidrāki un saprotamāki tapa aicinājumi, kas saņemti no viņas skatuves tēliem.

Tāpēc par aktrises dzīves un mākslas ceļu daudz saistošāk likās rakstīt nevis hronoloģiskā secībā, bet atklāt tos viņas apziņas un iekšējās cīņas atspulgos, kas neviļus iznirst no radīto tēlu dzīvēm. Sevišķi spilgti uzplaiksnījumi notika pēc tam, kad Olga, iznirusi no kārtējiem bezdibeņu mutuļiem, iekšēji apskaidrota un līdzsvarota, spējusi radīt it kā jaunu realitāti, jaunu īstenību, jaunu galaktiku.

2013. gada janvārī

* Kultūras Diena, 12.07.2012.

Olgas Dreģes raksturlomas, sevišķi tās, kurās negatīvās iezīmes ir pārsvarā, otro elpu ieguva līdz ar viņas ievēlēšanu 5. Saeimā. Tālaika rūgtā pieredze, kā arī atziņa, ka godīgi, krietni un nesavtīgi cilvēki visās vietās, visos laikos aizvien bijuši mazākumā, viņā nobrieda līdz sprādzienbīstamai robežai. Tas Olgu iztukšoja, grāva veselību, taču viņas lomās ar spēcīgu izsmējīga temperamenta šalti ieplūda svai-gas, komiskas, sāpīgas, satīriskas atziņas. Skatuves tēlos brīdinošais

vēstījums bija ar it kā asām, griezīgām smailēm, kas liecināja par aktrises kaujas sparū, nesamierināmu nostāju pret dažu grupējumu varas spēlēm, konjunktūru, pērkamību.

Kaut gan eksprezidentes V. Viķes-Freibergas principiāli piesauktais Damokla zobens pār dažu galvām ar blikšķi nokrita daudz vēlāk, Olgas un viņas domubiedru nojaustie un pamanītie atsevišķu grupējumu bīstamo, slepeno manipulāciju režģi tapa jau toreiz. “Tomēr 5. Saeimā, ko ievēlēja drīz vien pēc neatkarības atjaunošanas, bija daudz sirsnīgāk, nevis tāds vājprāts, kāds bija vēl pirms sešiem septiņiem gadiem,” nepatikā noskurinās Olga.

Dagnijas tēls Jāņa Streiča filmā “Limuzīns Jāņu nakts krāsā” tapa tālajā 1981. gadā. Tomēr Olgas skatījums uz šādu individuālo bīstamo sēklu, kas nākotnē varētu radīt tādu kā nepārskatāmu latvāņu lauku sabiedrības un tautas dzīvī, jau toreiz bija nesaudzīgs. Tas gan bija piesegts ar Dagnijas aizkustinoši vientiesīgo, smieklīgo pašpārliecību par viņas svarīgo misiju sabiedrības un ģimenes labā. Kā daudziem Jāņa Streiča talantīgajiem darbiem, arī “Limuzīna Jāņu nakts krāsā” sulīgajiem un vitālajiem raksturiem un notikumiem režisora gaišredzība sagādājusi ilgu mūžu. Šodien tie, skatīti citā kontekstā un Latvijas neatkarības apstākļos, pavērs pret skatītājiem negaidītus,

Dagnijas lomā filmā “Limuzīns Jāņu nakts krāsā”

pārsteidzošus, atklāsmes pilnus vaibstus. Ne velti filma 1995. gadā kino simtgadei veltītajā aptaujā atzīta par visu laiku labāko latviešu filmu.

Dagnija ne vien smidina, bet arī biedē ar savas neapstrīdamās pareizības apmātību. Tas izpaužas aktrises sulīgi zīmētajā tēlā katrā epizodē ar bieži pausto – “es kā vēsturniece”, ko Dagnija kā piedziedājumu atkārtο vietā un nevietā. Dagnija iezīmējas kā neapstrīdama barvede, kārtīga, stingra ģimenes māte, pavarda sargātāja un stiprais balsts. Droši vien viņa pratusi gan vīram (Uldis Dumpis), gan dēlam (Gundars Āboliņš) iedvest pārliecību, ka viņa un tikai viņa visu saprot un dara pareizi. No Olgas asprātīgā tēlojuma nojaušams, ka droši vien arī viņas kolēģiem bieži līdz apnikumam jāklausa pamācošais un brīdinošais: “es kā vēsturniece”. Izrādās, ka Dagnijas kroņa teiciens esot ātri vien izgājis tautā kā jautra, komiska paruna.

Arī kritiskā ielūkošanās importa šķīstošās kafijas kārbā, ko Dagnija sagādājusi ar ietekmīgu “blatu” starpniecību. “Nu, protams, iztukšota,” pauž Dagnijas nīknaiss acu zibsnis, ko viņa aizdomās raida uz Sprēsliņu pāra pusi un kas ir izteiksmīgāks par iespējamo skaļo vārdu

Dagnijas lomā filmā “Limuzīns Jāņu nakts krāsā”
kopā ar Ulda Dumpja tēloto Ēriku

Dagnijas lomā filmā “Limuzīns Jāņu nakts krāsā”.
 “Gauja, Gauja... Stulbais lops!”

birumu, kurš viņai kā sabiedrības dāmai un “man kā vēsturniecei” ir jāapslāpē. Bezgala netaktisks atgādinājums par Dagnijas “pareizību” ir viņas bezierunu aizrādījums Giluču ģimenes galvai (Romualds Ancāns) par kļūdaino tekstu Raimonda Paula dziesmā, neļaujot omulīgajam vīram pat rindiņu līdz galam izdziedāt. Vēl smieklīgāka Dagnija parādās kadros, kad, greizsirdības uzkurināta un satriekta par lauleņa neuzticību, saka priekšā Viktoram Sprēsliņam (Boļeslavs Ružs) pareizos vārdus, lai tas apsaukātu un nokauninātu viņas pašas dzīves draugu.

Dagnijas sirds draud pārplīst kā gaisa balons, kad viņa nešaubīgi pārlicinās par neuzticīgā Ērika romantiskajām tieksmēm. Tam seko piekrāptās dāmas gluži vai antīkās tragēdijas garā atriebtais pāridarījums. Skaļi raudot, viņa sparīgi ar visu iesaiņojumu lupatu lēveros sagriež vīram dāvanai sazin pa kādiem kanāliem sagādāto importa pletkreklu. Atriebība ir salda! Katru reizi, skatoties filmu, ievēroju, ka šajā ainā skatītāji smējās gluži vai vaimanādami. Olga atceras, cik

grūti viņai nācies sagriezt skaisto, rūpīgi darināto kreklu. “Pati esmu šuvusi sev, savai meitai, tuviniekiem, tāpēc nevarēju tā uzreiz – šņik šņak! ar šķērēm, bet režisors saka: “Griez! Griez, ka tev saka! Mana bijusī sieva arī sagrieza manu jauno uzvalku – nešaubīdamās!””

Taču aiz šāda sadzīviski amizanta notikuma plīvura skaidri jūtams Dagnijas dzelzs lēdijas kampiens, viņas varaskāre, izrikošanas un vadīšanas apmātība, kam nav ieteicams ceļā stāties. Aiz Dagnijas tēla iznirst visu to bīdītāju, rīkotāju neredzamā fronte, kas bieži vien nosaka speciālistu likteņus un vietu profesijā. Toreiz – astoņdesmitajos gados – un arī tagad. Arī šajās laika griežu izdarītajās pārvērtībās J. Streiča filmās saskatāma režisora, izcilā aktieru ansambļa un Lilitas Bērziņas (Mirtas tante) talanta spēks, dziļā gudrība, humora apskaidrojošā enerģija un gaišredzība.